

ПРИНЦИПИ ЮНЕСКО ЩОДО УЧАСТІ І ВКЛАДУ НАРОДНИХ МАС У КУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

УДК 342.951:351.85

Юринець Ю.Л.,
кандидат юридичних наук,
доцент Національного
авіаційного університету

Анотація: Розглянуті «Рекомендації про участь та внесок народних мас у культурне життя», прийняті на Дев'ятнадцятій сесії ЮНЕСКО (Найробі, 26.11.1976 р.) та їх значення для вирішення питань культурного розвитку в Україні

Ключові слова: культура, культурне життя, доступ до культури, ЮНЕСКО

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Згідно ч. 1 ст. 27 Загальної декларації прав людини (10.12.1948 р.), кожна людина має право вільно брати участь у культурному житті суспільства, втішатися мистецтвом, брати участь у науковому прогресі і користуватися його благами.

Разом із тим, з отриманням незалежності в Україні, попри очікування, відбулося відчуження народу від культури та культурних надбань. Втрачена велика кількість закладів культури. Як зазначається у роботі [1], нині в українській державі культурна сфера перебуває у важкому, кризовому стані. Суттєвою проблемою залишається забезпечення доступу населення до культурно-мистецьких цінностей. Відчутно посилюються процеси духовної деградації суспільства [1, 1]. Навіть незважаючи на відносно сприятливі тенденції розвитку економіки України у 2000–2008 рр., сфера культури залишалась на периферії національних інтересів і державної політики. Її розглядали здебільшого як своєрідне додаткове навантаження на вітчизняну економіку, а не галузь, важливу для реалізації стратегії гуманізації економічного розвитку країни та розкриття творчих можливостей людини і суспільства [2, 76]. У зв'язку із цим актуальним стає переосмислення державної політики у сфері культури з метою забезпечення необхідних умов для підтримки вітчизняної культури як основи прогресивного розвитку суспільства [1, 1].

Водночас, як зауважується у роботі [3, 1], культура є головним чинником, що визначає духовний розвиток нації, вона є показником її самобутності. Саме через культуру утверджуються її духовні та моральні ідеали, втілюються гуманістичні ідеї, загальновизнані людські цінності, забезпечується збереження і примноження культурних надбань. Як свідчить світовий досвід, розвиток і вдосконалення культури є однією з вирішальних умов суспільного й соціального прогресу.

Загальні засади прилучення широких народних мас до участі у культурному житті вироблені ЮНЕСКО та сформульовані у документі, який отримав назву «Рекомендації про участь та внесок народних мас у культурне життя», прийняті на Дев'ятнадцятій сесії ЮНЕСКО (Найробі, 26.11.1976 р.) (далі – Рекомендації) [4]. Даний документ прийнятий виходячи з необхідності подолання існуючої у світі суперечності: з одного боку, доступ до культури і участь у культурному житті є основними елементами загальної соціальної

політики, пов'язаної з положенням трудящих мас, режимом роботи, вільним часом, сімейним життям, освітою і професійною підготовкою, містобудуванням і навколишнім середовищем, але, з іншого боку, культурна діяльність часто зачіпає лише незначну частину населення і що, крім того, існуючі організації і використовувані засоби не завжди відповідають вимогами, пов'язаних з положенням тих людей, яких недостатня освіта, низький рівень життя, посередні житлові умови і, в цілому, економічна і соціальна залежність роблять особливо вразливими.

Тому вирішення питання широкого доступу народних мас до культурних цінностей є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми і на які спирається автор. На даний час Рекомендації 26.11.1976 р. не знаходять достатньої уваги ані в наукових дослідженнях, ані в практичному застосуванні. Якщо у працях російських дослідників ці Рекомендації періодично згадуються як джерело культурного права [5–9], то серед робіт українських дослідників автору відома лише одна [10]. Зокрема, у роботі [9] зазначається, що Рекомендація 1976 р. є підсумком ряду декларацій, схвалених міжурядовими конференціями з політики у галузі культури. Поняття доступу до культури Рекомендація визначила як ефективну можливість для всіх, зокрема, шляхом створення соціально-економічних умов, вільно отримувати інформацію, формуватися як особистість, пізнавати, розуміти культурні цінності і користуватися ними. Під участю у культурному житті, відповідно з цим документом, мається на увазі ефективна і гарантована для всіх – груп та індивідів – можливість вільного самовираження, спілкування, дії, творення у цілях забезпечення свого власного розквіту, гармонійної життя і культурного прогресу суспільства.

У роботі [10] серед положень Рекомендацій виділені основні ідеї: культура за своєю природою є суспільним явищем, результатом спільної творчості людей, впливу їх один на одного; як важлива складова життя, є одним із основних чинників прогресу за умов постійного зростання духовного потенціалу суспільства на основі гармонійного розвитку всіх його членів і якнайповнішого розкриття їх творчих можливостей; у структуру культури включено особливості здобуття знань, потреба у певному способі життя, особливості мислення, спілкування, поведінки; участь у культурному житті спільноти передбачає утвердження цінності особи, її самобутності, реалізацію основних свобод і прав людини; утвердження культурної самобутності не може призвести до ізоляції етноспільнот, а навпаки, супроводжується спілкуваннями між

ними. Працівникам освітньої галузі та компетентним органам влади ЮНЕСКО рекомендується готувати аудиторію до сприйняття і розуміння інформації про культуру спільноти з наступним включенням у культурну діяльність; пов'язувати освітні проекти з культурними.

Однак більш докладного викладення та аналізу Рекомендацій не здійснено.

Тезово вказані Рекомендації аналізуються у роботі автора [11].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Дослідити віддзеркалення принципів участі та внеску народних мас у культурне життя у документі ЮНЕСКО «Рекомендації про участь та внесок народних мас у культурне життя», прийняті на Дев'ятнадцятій сесії ЮНЕСКО (Найробі, 26.11.1976 р.) та їх значення для вирішення питань культурного розвитку в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У преамбулі Статуту ЮНЕСКО зазначається, що для підтримки людської гідності необхідне широке поширення культури та освіти серед усіх людей на основі справедливості, свободи і миру; тому на всі народи покладається у цьому відношенні священний обов'язок, який слід виконувати у дусі взаємного співробітництва; світ, заснований лише на економічних і політичних угодах урядів, не зможе завоювати одностайної, міцної і широкій підтримки народів, він повинен базуватися на інтелектуальній і моральній солідарності людства.

Серед принципів, сформульованих у Рекомендаціях 1976 р., зазначається, що культура є невід'ємною частиною соціального життя і у цьому зв'язку культурна політика повинна розглядатися у більш широкому контексті загальної політики держав; що культура за своєю природою являє собою суспільне явище, результат спільної творчості людей і впливу, який вони чинять один на одного. Культура все більше виступає в якості важливої складової частини життя людини і одного з основних факторів прогресу; найважливішою умовою цього прогресу є забезпечення постійного зростання духовного потенціалу суспільства на основі всебічного і гармонійного розвитку всіх його членів та найбільш повного розкриття їх творчих можливостей.

Участь як можна більшого числа людей і асоціацій в максимально різноманітних і вільно обраних культурних заходах необхідна для розквіту основних людських цінностей і гідності особистості; при цьому доступ широких народних мас до цінностей культури

може бути забезпечений лише при створенні необхідних економічних умов, які дозволяють їм не тільки користуватися благами культури, а й брати активну участь в усьому культурному житті та процесі розвитку культури.

Доступ до культури і участь у культурному житті є двома доповнюючими один одного аспектами однієї і тієї ж реальності, яка сприймається у взаємному впливі їх результатів, причому доступ може сприяти участі в культурному житті, а участь може розширювати доступ до культури, надаючи їй її справжній сенс; без участі простий доступ до культури неминуче залишається за межами цілей культурного розвитку. Тому доступ і участь, які повинні кожному надавати не тільки можливість користуватися плодами культури, але й можливість самовираження у всіх сферах суспільного життя, припускають найбільші свободу і терпимість у сфері культурного навчання, творчості і поширення.

При цьому під доступом до культури мається на увазі ефективна можливість для всіх, зокрема, за допомогою створення соціально-економічних умов, вільно отримувати інформацію, формуватися як особистість, пізнавати, розуміти і користуватися культурними цінностями і надбанням. Під участю в культурному житті розуміється ефективна і гарантована для всіх – груп та індивідуумів – можливість вільного самовираження, спілкування, дії, творення в цілях забезпечення свого власного розквіту, гармонійного життя і культурного прогресу суспільства.

Водночас в Рекомендаціях ЮНЕСКО зазначається, що культурна діяльність часто зачіпає лише незначну частину населення і що, крім того, існуючі організації і використовувані засоби не завжди відповідають вимогам, пов'язаним з положенням тих людей, яких недостатня освіта, низький рівень життя, незадовільні житлові умови і, в цілому, економічна і соціальна залежність роблять особливо уразливими. Часто існує значний розрив між дійсністю і проголошеними ідеалами, оголошеними намірами, програмами чи результатами.

За змістом Рекомендацій, концепція культури поширюється на всі форми творчості та вираження груп або індивідуумів як в їх образах життя, так і в художній діяльності; вільний демократичний доступ народних мас до культури передбачає проведення відповідної економічної і соціальної політики; поняття участі в культурному житті припускає участь різних соціальних партнерів як в прийнятті рішень, пов'язаних з культурною політикою, так і у здійсненні заходів і їх оцінці; вільна участь у культурному житті пов'язана з:

а) політикою розвитку, спрямованою на забезпе-

чення економічного зростання і соціальної справедливості;

б) політикою безперервної освіти, що відповідає потребам і прагненням усіх людей, яка сприяє усвідомленню їх власних інтелектуальних можливостей і сприйнятливості, забезпечує їм культурне виховання і художню підготовку, удосконалює їх можливості самовираження і стимулює їх творчі здібності, дозволяючи їм, таким чином, краще засвоювати соціальні зміни і більш широко брати участь у суспільному житті;

с) науково-технічною політикою, що керується прагненням зберігати культурну самобутність народів;

д) соціальною політикою прогресу, що має, зокрема, за мету скорочення і подальшу ліквідацію нерівності у відношенні умов життя, можливостей і здійснення сподівань, яким піддаються деякі групи і люди, особливо що знаходяться в найменш сприятливому положенні;

е) політикою в галузі навколишнього середовища, спрямованою на те, щоб шляхом благоустрою території та охорони природи створити умови життя, які сприяють розквітові особистостей і колективів;

ф) політикою комунікації, спрямованою на розширення вільного обміну інформацією, ідеями та знаннями для сприяння взаєморозумінню і заохоченню в цих цілях використання і розвитку засобів інформації як сучасних, так і традиційних, в інтересах культури на основі поваги суверенітету держав і принципів невтручання у внутрішні справи інших країн, рівноправності і права народів на вільне самовизначення;

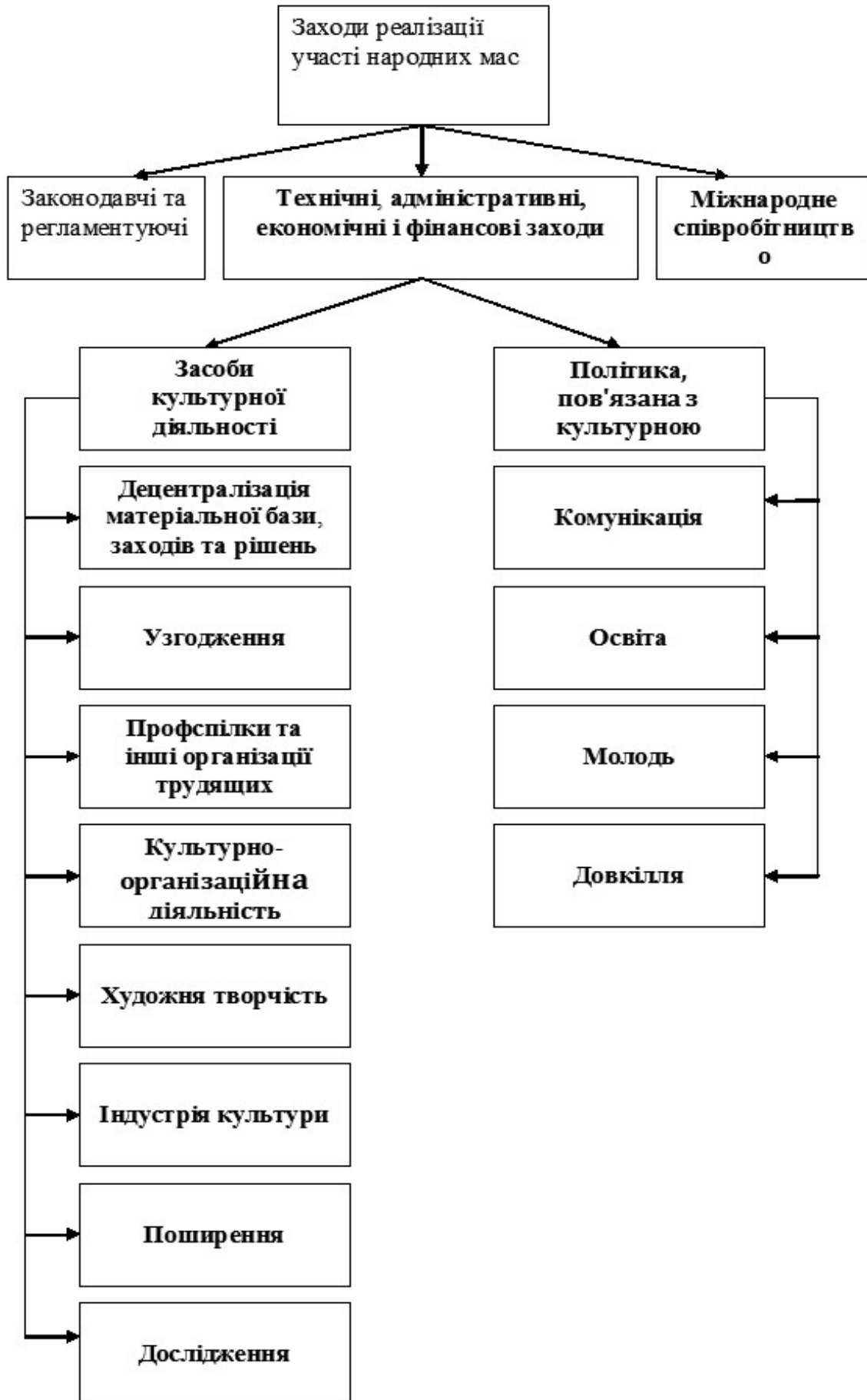
г) політикою міжнародного співробітництва на основі принципів рівності культур, взаємної поваги, взаєморозуміння та взаємної довіри і зміцнення миру.

Рекомендації включають: законодавчі та регламентуючі заходи; технічні, адміністративні, економічні і фінансові заходи; заходи у сфері міжнародного співробітництва. Структура заходів наведена у схемі.

Велика увага приділяється у Рекомендаціях законодавчим та регламентуючим заходам, які передбачають:

а) гарантувати як права людини права, що стосуються доступу до культури та участі у культурному житті,

б) ефективно гарантувати вільний доступ до національних та світової культур для всіх членів суспільства без виключень або дискримінації, сприяти вільній участі всіх верств населення у процесі створення культурних цінностей;

с) приділяти особливу увагу повноправного доступу жінок до культури, а також їх ефективній участі у культурному житті;

д) сприяти розвитку та поширенню національних культур, а також розвитку міжнародного співробітництва в цілях кращого ознайомлення з досягненнями культур інших народів і зміцнення дружби і взаєморозуміння;

е) створювати відповідні умови, що дозволяють людям відігравати все більш активну роль в будівництві майбутнього свого суспільства, брати на себе відповідальність і обов'язки і здійснювати пов'язані з цим права;

ф) гарантувати рівність культур у всьому їх розмаїтті, у тому числі культур національних та іноземних меншин, гарантуючи їм право на збереження своєї культурної самобутності;

г) захищати, гарантувати і підвищувати значення усіх форм культурного вираження, таких, як національні чи регіональні мови, діалекти, народне мистецтво і традиції, як минулого, так і сьогодення, а також сільські культури та культури інших соціальних груп;

h) забезпечувати участь у культурному житті осіб, які страждають розумовими або фізичними недоліками, і надавати їм можливість вносити свій внесок у це життя;

і) забезпечувати рівність можливостей доступу до освіти;

j) гарантувати свободу вираження та комунікації, що слугують ідеалам гуманізму;

к) гарантувати матеріальну базу творчості і свободу творчих працівників і забезпечити цим останнім статус, сприяючий їх включенню у життя суспільства, захисту їх творів та їх прав, а також виконання своїх обов'язків перед суспільством;

l) визначити правовий статус різного персоналу, необхідного для проведення політики у галузі культури;

м) забезпечувати відповідне місце викладанню культури і художній підготовці у навчальних програмах та програмах підготовки, а також надання масам, що не охопленим шкільним навчанням, можливості користуватися художньою спадщиною;

п) стимулювати всі можливості інтелектуальної творчості, мистецтва рук і жестів, та заохочувати художню підготовку, експериментування і вираз з метою забезпечення зв'язку мистецтва з життям;

о) надати засобам масової інформації статус, що за-

безпечує їх автономію,

р) поєднувати і пов'язувати з одного боку все, що відноситься до спадщини, традицій і минулого, які необхідно охороняти і популяризувати, і, з іншого боку, нинішні тенденції і сучасні погляди, які необхідно відображати;

q) охороняти і підкреслювати значення спадщини минулого, особливо стародавніх пам'яток і традицій;

г) створювати умови, в яких працю і відпочинок, кожен по своєму, були б можливістю для прояву культурної творчості для всіх і встановлювати режим роботи і відпочинку, а також режим діяльності культурних закладів таким чином, щоб якомога більше число людей могло мати доступ до культурного життя і брати в ній участь;

с) відкидати концепції, які під приводом культурної діяльності ґрунтуються на насильстві і агресії, пануванні і нехтуванні, расових забобонах, а також на ідеях або практиці, що ведуть до деградації людської особистості;

т) посилювати діяльність на користь миру та міжнародного взаєморозуміння.

Аналіз практики дотримання цих принципів в Україні свідчить про вкрай незадовільне виконання владою України вказаних Рекомендацій. Так, статистичні дані ([12], табл. 1) свідчать про постійне, із року в рік, зниження кількості соціокультурних об'єктів в Україні (крім музеїв, за рахунок приватних та відомчих музеїв [13], хоча кількість відвідувань музеїв також знижується). Видається очевидним, що таке звуження мережі соціокультурних об'єктів призводить до звуження можливостей доступу людей до культури, особливо у невеликих містах і у сільській місцевості.

Варто із жалем констатувати, що ця сумнівна закономірність продовжується і у теперішній час. Так, народний депутат України Віталій Кличко повідомляє про численні скарги від представників сфери освіти і культури та простих громадян, особливо батьків дітей, що навчаються у закладах культури, про скорочення кількості шкіл естетичного виховання, будинків культури, клубів і бібліотек під гаслами «оптимізації». Усі вони обурені намірами уряду скоротити кількість таких установ. Вимога Мінфіну, яка нібито зумовлена необхідністю оптимізації бюджетних коштів, вже надіслана відповідним відомствам у спеціальному листі. Однак саме нестача в селах медичних, учбових закладів, клубів і бібліотек стає причиною міграції сільського населення до міст, фактичного вимирання сіл [14].

Таблиця 1

	Кількість професійних театрів (включаючи театри-студії), на кінець року	Кількість відвідувань театрів за рік, млн.	Кількість концертних організацій	Кількість відвідувань концертних організацій за рік, млн.	Кількість музеїв (включаючи філіали) на кінець року	Кількість відвідувань музеїв за рік, млн.
1990	125	17,6	44	15,0	214	31,8
1991	130	15,0	43	12,6	225	20,8
1992	127	15,1	44	9,6	275	16,3
1993	131	12,4	49	10,0	295	18,0
1994	132	10,2	52	6,6	305	18,2
1995	136	8,3	53	7,3	314	17,4
1996	130	6,9	53	4,8	324	16,5
1997	130	5,6	55	4,2	358	14,9
1998	132	5,6	57	3,5	367	14,8
1999	131	5,6	57	3,9	369	15,0
2000	131	5,7	61	3,8	378	16,0
2001	129	5,9	61	4,6	386	17,1
2002	131	6,2	67	6,6	376	17,5
2003	135	6,1	71	4,0	394	17,6
2004	133	6,0	77	4,9	422	18,5
2005	135	6,2	78	4,4	437	18,9
2006	137	6,3	81	4,1	445	20,2
2007	138	6,6	79	4,2	458	21,1
2008	138	7,0	77	4,0	478	21,9
2009	136	6,2	77	3,8	499	20,8
к 2009:1990	1,088	0,352	1,750	0,253	2,332	0,654

Таблиця 2

	Кількість масових універсальних бібліотек, тис.	Бібліотечний фонд, млн. примірників	Кількість демонстраторів кіно/відео/фільмів, тис.	Кількість відвідувань кіносеансів за рік, млн.	Кількість закладів культури клубного типу, тис.	Кількість місць в них, млн.
1990	25,6	419	27,2	552	25,1	6,5
1991	25,3	410	25,0	416	24,7	6,4
1992	25,3	401	22,3	211	23,9	6,2
1993	24,4	388	20,5	127	23,5	6,0
1994	24,2	379	17,9	56	23,3	6,0
1995	23,8	370	16,1	36	23,0	5,9
1996	23,3	364	13,3	14	22,4	5,9
1997	21,5	356	10,8	7	21,5	5,6
1998	21,1	350	9,0	5	20,9	5,5
1999	20,9	347	7,8	5	20,7	5,5
2000	20,7	343	6,9	6	20,4	5,4
2001	20,4	338	6,0	7	20,2	5,3
2002	20,4	339	5,3	9	19,9	5,2
2003	20,3	336	4,1	10	19,6	5,1
2004	20,0	333	3,6	10	19,4	5,1
2005	19,8	330	3,3	10	19,1	5,0
2006	19,8	324	3,2	12	19,0	4,9
2007	20,8	345	3,0	18	18,9	4,8
2008	20,6	352	2,4	11	18,8	4,8
2009	20,1	338	2,2	11	18,7	4,8
к 2009:1990	0,785	0,807	0,081	0,020	0,745	0,738

У Рекомендаціях вважається необхідним вивільнити технічні, адміністративні та фінансові кошти, необхідні для сприяння тому, щоб політика у сфері культурної діяльності піднялася з українського низького рівня, на якому вона може ще перебувати, на рівень, що забезпечує оперативну ефективність, для реалізації завдань безперервної освіти та культурного розвитку та з метою забезпечення повного доступу народних мас до культури та їх участі в культурному житті. Для цього державам рекомендується прийняти технічні, адміністративні, економічні та фінансові заходи, викладені у Рекомендаціях, а саме: децентралізація матеріальної бази, заходів та рішень; узгодження державної політики і рішень з об'єднаннями відповідних різних професійних і соціальних груп і рухів, які будуть брати участь у визначенні цілей, шляхів і засобів культурної діяльності, сприяння неінституційним і непрофесійним творчим культурним і художнім заходам; залучення до організації культурної діяльності профспілок та інших організацій трудящих, надання допомоги таким організаціям у вільному здійсненні їх політики або проектів у галузі культури, допомагати їм користуватися всіма багатствами культурних цінностей і активно брати участь у культурному житті суспільства; культурно-організаційна діяльність (підготовка персоналу з проведення культурної діяльності, особливо культмасових працівників, забезпечення цього персоналу дієвими засобами здійснення культурної діяльності шляхом надання необхідних засобів у розпорядження культурно-організаційних центрів і таких культурних установ, як публічні бібліотеки, музеї тощо); створення соціальних, економічних і фінансових умов, які можуть забезпечити працівникам мистецтв, письменникам і композиторам необхідну основу для вільної творчої праці; створення належних фінансових умов для роботи приватних підприємств індустрії культури з тим, щоб отримання прибутку не ставало основною метою діяльності таких підприємств; проведення політики субсидування та цін у галузі культурних благ та послуг і створення умов, що дозволяють забезпечити їх поширення та доступ до них самих широких верств населення, особливо у тих галузях культури, які залишаються поза увагою комерційних підприємств; заохочення досліджень у галузі культурного розвитку, які, зокрема, ставлять своєю метою надати оцінку розпочатої діяльності, сприяти новим дослідом і вивчати їх вплив на найширші аудиторії з метою можливого прийняття нових заходів у галузі культурної політики.

Децентралізація матеріальної бази, заходів та рішень, зокрема, передбачає:

а) децентралізацію заходів та заохочення розвитку місцевих центрів, приділяючи особливу увагу мало-

населеним зонам і периферійним районам, що перебувають у несприятливих умовах;

б) розвиток і зміцнення мережі культурних і художніх установ не тільки у великих містах, але і в середніх містах, селах і кварталах;

с) заохочення створення матеріальної бази, з тим, щоб надати в розпорядження максимально більшого числа осіб комплекс засобів, що сприяють духовному та культурному розвитку;

д) сприяння використанню в культурних цілях будь-яких громадських місць, прийнятних для організації спілкування між групами та окремими особами;

е) заохочення міжрегіональних та міжгромадських обмінів;

ф) стимулювання регіональної або місцевої ініціативи;

г) розробка методів стимулювання народних мас до участі у художній творчості і культурних заходах на базі створених самим населенням організацій як в житлових районах, так і на місцях роботи;

h) передбачення спеціальних заходів щодо груп, перебувають у несприятливих умовах, і районів зі слабозвиненим культурним життям.

Для стимулювання художньої творчості рекомендується, крім юридичних заходів, пов'язаних з охороною творів та авторських прав, здійснювати такі заходи:

а) застосування для всіх професійних працівників мистецтв податкових пільг не тільки для колективних засобів творчості (театр, кіно та ін.), але й для окремих творчих працівників;

б) надання стипендій, встановлення цін, розміщення державних замовлень та найм творчих працівників, особливо в галузі будівництва та декоративного оформлення громадських будівель;

с) розповсюдження культури (виставки, спектаклі, виконання музичних творів та ін.);

д) проведення досліджень, які сприяють художньому і культурному оновленню;

е) створення фондів допомоги художній творчості;

ф) сприяння розвитку молодих талантів без дискримінації та зміцнення спеціалізованих установ професійної підготовки в усіх галузях мистецтва;

г) заохочення і сприяння виданню високоякісних репродукцій художніх робіт, виданню і перекладу літературних творів, випуску та виконанню музичних творів;

h) залучення творчих працівників до планування і проведення культурної діяльності на всіх рівнях;

i) забезпечення плюралізму інстанцій оцінки і оновлення їх складу, а також різноманітність джерел фінансування, з тим **щоб гарантувати свободу творчості**;

j) надання технічної, адміністративної та фінансової допомоги аматорським творчим групам та підтримка співробітництва між непрофесійними творчими працівниками і професійними працівниками мистецтва.

Політика, пов'язана з культурною діяльністю, повинна вирішувати наступні завдання:

a) сприяти усім формам комунікації, таким як збори, дебати, публічні прослуховування, колективні заходи, фестивалі, у цілях діалогу і безперервного обміну ідеями між окремими особами, громадськістю, творчими працівниками та продюсерами;

b) розширювати можливості зустрічей та обмінів, які мають культурні наслідки, наприклад, спортивні заходи, екскурсії на природу, розвиток художнього та естетичного сприйняття, ознайомлення з соціальною дійсністю або туризм;

c) спонукати звичайних соціальних посередників якнайширше розвивати інформацію і вільний культурне вираження членів своїх громад, установ, організацій, профспілок чи об'єднань з метою розвитку у них сприйняття та ознайомлення їх з культурною діяльністю;

d) забезпечувати інформацією, яка могла б викликати відповідні дії і пробуджувати ініціативу;

e) сприяти доступу до друкованих видань шляхом їх оперативного та гнучкого розповсюдження і розвивати з цією метою такі установи, як бібліотеки або читальні зали;

f) заохочувати широке використання засобів аудіовізуальної інформації для того, щоб донести до найширших верств населення все те краще, що малося у минулому і маєть сьогодні, включаючи, у разі необхідності, усні традиції;

g) розвивати активну участь аудиторії, надаючи їй можливість вибирати і здійснювати програми, сприяючи встановленню постійного обміну ідеями між аудиторіями, творчими працівниками і продюсерами, а також заохочуючи створення центрів випуску місцевих і обшинних програм, які могли б бути використані цими аудиторіями;

h) стимулювати органи комунікації розширювати і робити більш різноманітними програми з тим, щоб

забезпечити найбільший вибір з урахуванням надзвичайно різноманітного характеру аудиторії, підвищувати культурний рівень передач, призначених для широкої публіки; відбирати розмовну мову і мову образів, доступні усім; віддавати перевагу задачам інформації та освіти перед мотивами пропагандистського або рекламного характеру; звертати особливу увагу на захист національних культур від шкідливого впливу деяких видів масової культури;

i) сприяти здійсненню порівняльних досліджень і пошуків щодо взаємного впливу творчого працівника, засобів інформації та суспільства і щодо зв'язку між виробництвом і сприйняттям культурних програм;

j) передбачати у світлі безперервної освіти ознайомлення з аудіовізуальними образами, а також вироблення критичного підходу до інформаційних засобів і програмами з самого раннього віку;

k) у загальному плані розвивати форми освіти і підготовки, що враховують особливості аудиторії, для того, щоб зробити її здатною сприймати, відбирати і засвоювати масу інформації, поширюваної у сучасних суспільствах;

l) систематично пов'язувати культурні проекти з освітніми проектами в контексті безперервної освіти, що охоплює сім'ю, школу, суспільне життя, професійну підготовку, безперервну підготовку та культурну діяльність;

m) забезпечувати доступ народних мас до знань з урахуванням необхідності створення соціально-економічних умов, що сприяють їх участі у житті громади і, у разі необхідності, змінювати системи, зміст і методи навчання;

n) систематично розробляти програми культурного виховання і художньої підготовки на всіх рівнях, залучаючи до цього керівних працівників культури та творчих працівників;

o) пропонувати молоді широкий вибір культурних заходів, що відповідають її потребам і її прагненням, сприяти вихованню у неї почуття відповідальності перед суспільством, пробуджувати в неї інтерес до національної і світової культурної спадщини і до культурного співробітництва у дусі дружби, міжнародного взаєморозуміння й миру, і сприяти утвердженню гуманістичних ідеалів, а також повазі найбільш загальновизнаних виховних і моральних принципів;

p) створити механізми узгодження, що дозволяють жителям або ж їх представникам безпосередньо брати участь у розробці концепції та здійсненні планів містобудування та поліпшення створених людиною

умов життя, а також збереженні історичних кварталів, міст і місць та їх включення до сучасне оточення;

q) брати до уваги міжнародні акти, прийняті за цими питань міжурядовими організаціями.

Коротко оцінюючи цю частину Рекомендацій, слід звернути увагу на те, що широке ознайомлення населення з аудіовізуальними творами суперечить у суттєвій мірі тим обмеженням, які вводяться вимоги щодо захисту авторських прав і, особливо, суміжних прав [15]. Варто також звернути увагу на вимогу безпосереднього залучення жителів або ж їх представників до участі у розробці концепції та здійсненні планів містобудування та поліпшення створених людиною умов життя, навколо чого в Україні постійно точаться жорсткі суперечки.

У сфері міжнародного культурного співробітництва державам-членам або компетентним органам влади слід:

a) зміцнювати двостороннє та багатостороннє регіональне та міжнародне культурне співробітництво, дотримуючись загально визнаних принципів міжнародного права, ідеалів і цілей Організації Об'єднаних Націй, незалежності і суверенітету держав, взаємної вигоди, а також рівності культур;

b) вселяти найширшим масам повагу до інших народів, необхідності відмови від актів міжнародного насильства, а також політики сили, панування і агресії;

c) заохочувати поширення ідей і культурних цінностей з метою кращого взаєморозуміння між людьми;

d) розвивати і диверсифікувати культурні обміни для того, щоб забезпечувати все більш глибоке пізнання цінностей кожної культури, і, зокрема, привертати увагу до культур країн, що розвиваються, що буде даниною поваги культурної самобутності цих країн;

e) здійснювати активний внесок у культурні заходи, створення та розповсюдження спільних творів та розвивати прямі зв'язки і обміни між установами та особами, що активно працюють у галузі культури, а також у дослідження в галузі культурного розвитку;

f) заохочувати неурядові організації, профспілки і соціально-професійні групи, жіночі та молодіжні асоціації, кооперативи та інші організації (наприклад, асоціації творчих працівників) брати участь у міжнародних культурних обмінах та у їх розвитку;

g) враховувати при здійсненні обмінів людьми взаємне збагачення, що забезпечується співпрацею між фахівцями різних країн;

h) виходити з того, що прилучення до культури і культурної інформації особливо необхідні тоді, коли мова йде про цивілізації і культури інших народів, щоб уми людей перейнялися ідеєю визнання культурного плюралізму та рівності культур;

i) забезпечувати таке положення, щоб обрані ідеї були поміщені або повторно поміщалися в універсальний контекст, з тим щоб можливості доступу до культури могли мати значення для всього міжнародного співтовариства;

j) враховувати важливий внесок, який преса, книги, аудіовізуальні засоби і, особливо, телебачення можуть внести у взаєморозуміння народів і їх ознайомлення з культурними досягненнями інших народів; заохочувати використання засобів інформації, у тому числі супутників зв'язку, для сприяння ідеалам миру, прав людини і основних свобод, дружби між людьми і міжнародному взаєморозумінню і співпраці; приймати необхідні заходи для огороження національних культур від творів, що пропагують ідеї ворожнечі та ненависті між народами, війни, насильства і расизму, маючи на увазі їх негативні наслідки та їх розбещуючий вплив на молодь;

k) надавати у відповідній формі фінансову допомогу на заходи, мета яких полягає у сприянні обмінам і культурному співробітництву в міжнародному плані.

Таким чином, широке залучення народних мас до участі у культурному житті є важливим чинником розвитку культури у країні. Водночас, порівняння з Рекомендаціями ЮНЕСКО свідчить про те, що Україна на 22-му році своєї незалежності не змогла досягти рівня, який пропонувався ще у 1976 р., а по деяких позиціях має суттєвий відкат від раніше досягнутого рівня, зокрема, щодо втрати великої кількості соціокультурних об'єктів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Карлова В.В. Державна політика у сфері культури: сутність та особливості реалізації в сучасних умовах : автореф. дис... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01 / В.В. Карлова. – К., 2003. – 20 с.
2. Кічурчак М. Оцінка рівня забезпеченості закладами культури і мистецтва в економіці України / М. Кічурчак // Економіст. – 2011. – № 4. – С. 75–77.
3. Задихайло О.А. Організація управління культурою в Україні (адміністративно-правовий аспект) : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.07 / О.А. Задихайло. – Х., 2006. – 19 с.
4. Рекомендация об участии и вкладе народных масс в культурную жизнь: ЮНЕСКО, Найроби, 26.11.1976 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_574/
5. Корчагина Д.Э. Конституционное право на свободу творчества и охрану интеллектуальной собственности в России и США. Сравнительно-правовое исследование : автореф. дис... дис... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Д.Э. Корчагина. – М., 2010. – 22 с.
6. Негинский Е.С. Структурно-функциональная модернизация сферы культуры в современных условиях : автореф. дис... дис... канд. культурологи : 24.00.01 [Электронный ресурс] / Е.С. Негинский. – М., 2011. – 168 с. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/strukturno-funktsionalnaya-modernizatsiya-sfery-kultury-v-sovremennykh-usloviyakh>
7. Галкова О.В. Теоретические основы культурного наследия / О.В. Галкова // Вестн. Волгогр. гос. ун-та. Сер. 7. Филос. – 2011. – № 3 (15). – С. 110–114.
8. Усманов Д.И. Культурный плюрализм в условиях глобализации: Доклад эксперта: Белгородская Международная Модель ООН – ЭКОСОС. – 29 с.
9. Серебренников В. ЮНЕСКО и права человека: К 50-летию создания организации / В. Серебренников // Журнал международного права и международных отношений. – 1996. – № 1. – С. 110–114. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/31004/1/1996_1_JLIR_serebrennikov_r.pdf
10. Маевська Л. Етнокультурна спрямованість освіти: нормативно-правове забезпечення (рівень ООН, ЮНЕСКО) / Л. Маевська // Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка. Випуск XIII–XIV. – С. 27–36.
11. Юринець Ю.Л. Принципи ЮНЕСКО щодо участі та внеску народних мас у культурне життя / Ю.Л. Юринець // У зб.: Людина і держава – плембологічний вимір. П'ята (ювілейна) Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 26 жовтня 2012 р.) / [відп. за вип. М.І. Скригонюк] : [матеріали доповідей і виступів]. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2013. – Вип. 5. – С. 130–132.
12. Державний комітет статистики України. Статистична інформація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>
13. Гріффен Л.О. Український технічний музей / Л.О. Гріффен, В.О. Константинов // Центр пам'яткознавства НАН України та УТОПІК. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2008. – 170 с. – ISBN 978-966-8999-16-1.
14. «УДАР» вимагає від уряду припинити руйнування системи закладів культури і освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://golosukraine.com/publication/politika/ukrayina/10324-udar-vimagaye-vid-uryadu-priviniti-rujnuvannya-sis/#.UYusE5ElrDc>
15. Юринець Ю.Л. Міжнародна система регулювання суміжних прав в контексті Європейської інтеграції України / Ю.Л. Юринець // Інформація і право. – 2012. – № 3 (6). – С. 29–39.

**ПРИНЦИПЫ ЮНЕСКО
ОТНОСИТЕЛЬНО УЧАСТИЯ
И ВКЛАДА НАРОДНЫХ МАСС
В КУЛЬТУРНУЮ ЖИЗНЬ И ИХ
ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ УКРАИНЫ**

Юринець Юлія Леонидовна

Аннотация: Рассматриваемые «Рекомендации об участии и вкладе народных масс в культурную жизнь», принятые на девятнадцатой сессии ЮНЕСКО (Найроби, 26.11.1976 г.) и их значение для решения вопросов культурного развития в Украине.

Ключевые слова: культура, культурная жизнь, доступ к культуре, ЮНЕСКО.

**THE PRINCIPLES OF UNESCO
CONCERNING THE PARTICIPATION
AND CONTRIBUTION OF THE
PEOPLE IN CULTURAL LIFE AND
THEIR IMPORTANCE FOR UKRAINE**

Yurinets Julia

Summary: Considered «Recommendations on the participation and contribution of the people in cultural life», adopted at the nineteenth session of UNESCO (Nairobi, 26.11.1976), and their importance for the solution of questions of cultural development in Ukraine.

Keywords: culture, cultural life, access to culture, UNESCO.